

PRÁVNICKÁ PRÓZA

Naše právní památky byly psány zprvu latinsky, ačkoli nepochybně na soudech i na úřadech obyvatelé této země užívali svého rodného jazyka a také úředníci a soudcové s nimi v jejich jazyku jednali. Věrohodným svěděním toho jsou české právní termíny, jak se nám vyskytují přimíšené v latinských textech nebo dokonce i v prvních zákonodárných pokusech. Je důstojným svěděním pro český jazyk, že již na konci 13. století byla jím napsána celá právní kniha, t. zv. *Knihá rožmberská*, kterou se po pravdě začíná česká nauková literatura právní. Tato kniha představuje řadu jiných českých pomůcek, které se nám pro nepřítel věků nedochovaly, protože její jazyk, byť leckdy nám již ne dosti jasný, nelze si představit bez delšího vývoje českého jazyka právníckého. Ale také latinským památkám se dostalo v pozdější době v hojné míře českého přetlumočení, a proto ve výboru budou i tyto památky předvedeny postupně podle časového pořadí, kam patří svým jazykovým vývojem.

Vývoj českého národnostního uvědomění a vývoj českého právníctví a jeho literatury není možno od sebe oddělovat. Proto další ukázky krok za krokem načrtávají vývojovou cestu českých památek právních až po práh 15. století a ukazují, jak čeština zasahovala do práva a jak se jazyk národní uplatnil postupně i na tomto poli, třeba vedle českých památek máme velmi mnoho dalších pramenů psaných latinsky nebo německy. Ale toto zaměření vybraných ukázek na české památky nijak neskresluje základní linii vývoje českého práva. I když bylo při výběru pramenů rozhodující hledisko jazykové, přece jen bylo v plné míře přihlédnuto i k jejich politickému obsahu; zvolené ukázky dobře charakterisují ráz práva za feudalismu. Můžeme na nich sledovat, jak nerozlučně je spjata naše právo s osudy českého lidu, jehož vzestup i útlak, které ho provázejí a postihují v jeho dějinném vývoji, zřetelně prozrazuje.

O právních historických pramenech podrobně poučuje tato literatura:

Jaromír Čelakovský, *Povšechné české dějiny právní* (od r. 1913 v sešitech, dokončeno r. 1920, většinou otištěno v *Ottově slovníku naučném* VI, 1893, str. 452n); Jan Kapras, *Právní dějiny zemí Koruny české I-III* (1913-1920); Bohumil Baxa, *Dějiny práva na území Republiky československé*, 1935; František Čáda, *Povšechné právní dějiny československé od nejstarších dob do doby husitské I*, 1947; Václav Vaněček, *Krátké dějiny státu a práva v Československu*, 1955. K vývoji právnícké češtiny srov. B. Havránek, *Vývoj spisovného jazyka českého* (Čs. vlastivěda II. řada, Praha 1936, str. 29n).

POČÁTKY PRÁVNICKÉ ČEŠTINY

Poměrně velmi pozdě pronikl do našich českých zemí obyčej pořizovat o právních jednáních listiny, tedy písemnosti, kterými se zakládá nějaké právo nebo povinnost. Nejstarší naše listiny, jdoucí od 11. století, jsou vyhotovovány pouze latinsky, stejně jako tomu bylo vůbec v západní a střední Evropě, ale autoři jejich myslili i v latině česky a svůj původ prozrazovali jednotlivými českými termíny. Tyto české výrazy právnícké nám dosvědčují, že právnícké názvosloví v Čechách a na Moravě bylo již záhy značně vyspělé,